

Suzana Marjanić

Izvedbeni galgenhumor

Uz performans Stotinu zdravica skupine Via Negativa u izvedbi Anite Wach na Queer festivalu (ZPC, 15. svibnja 2018.) i retrospektivnu izložbu Ne sprašujte, kam gremo Tomislava Gotovca, Mestna galerija, Ljubljana, 12. travnja – 17. lipnja 2018.

S obzirom na izvedbene topose performansa Stotinu zdravica skupine Via Negativa u izvedbi Anite Wach na ovogodišnjem Queer festivalu asocijativno mi se nametnula poveznica s maskom klauna Toma Gotovca, njegovim posljednjim izvedbenim maškaranjem (njegovom posljednjom maskom smrti), a na što nas je podsjetila knjiga razgovora/intervjua (ur. Alenka Gregorič) retrospektivne izložbe Ne sprašujte, kam gremo Tomislava Gotovca u Ljubljani (Mestna galerija, 12. travnja – 17. lipnja 2018.). Riječ je o gostujućoj izložbi riječkoga Muzeja moderne i suvremene umjetnosti (kustosice: Ksenija Orelj & Nataša Šuković).

No, zadržimo se prvo na performansu Stotinu zdravica koji je izvedbeno ironijski, galgenhumorom predočio pozdrav jednom sustavu koji je Tomislav Gotovac kao anarho-umjetnik doživljavao kao policijski sustav jednako kao što je opresivno doživljavao i onaj drugi koji je uslijedio nakon krvavoga rata pod pokličima ponovno oživljenih etnonacionalnih mitova.

Skupina Via Negativa Bojana Jablanovca, ljubljanska međunarodna platforma za istraživanje, razvoj i produkciju suvremenih izvedbenih umjetnosti (osnovana 2002.) jednim dijelom svoje poetike upućuje na metodu Grotowskog; poznato je da je metodu „iskorijenjivanja prepreka“ Grotowski nazivao „via negativa“. Odabirom poljske izvođačice Anite Wach, nevjerojatne tjelesne konstitucije (iznimno vitko tijelo koje ostavlja dojam jačine, nimalo krhkosti) još se dodatno potencirala ta posveta poljskom izvedbenom eksperimentatoru.

Scenografija je smještena na podu: stotinu plastičnih čaša ispunjenih crnim vinom i stotinu kolača, između čijih polja (slatko – pijano prema populističkoj strukturi kruha i igara!) tijekom trajanja performansa Stotinu zdravica vješto prolazi izvođačica Anita Wach, sve do posljednje ispijene/prolivene čaše u toj nazdravičarskoj dekonstrukciji ideologije slavlja. Iznimna je u svemu tome bila usredotočenost same izvođačice s obzirom i na količinu ispijenih čaša – tijelo pamti probavljenu ideologiju. Pri samom ulazu svaki je posjetitelj/ica mogao dobiti čašu vina (kako je predstava odmicala, tako su se čaše sve češće punile), redatelj Bojan Jablanovec svakom je posjetitelju/ici dao papir s određenom zdravicom i s uputom da zdravicu možemo ili ne moramo pročitati – u slučaju ako je ne želimo pročitati, zamoljeni smo da je prosljedimo susjednom gledatelju/ici da je pročita.

Nadalje, izgovarajući na poljskom broj (redosljed) zdravice, izvođačica poziva svakog pojedinog nositelja/nositeljicu broja zdravice da je pročita, uz određenu glazbenu pozadinu (Glenn Miller, Michael Nyman, The Stooges i Alfred Schnittke), a kako je antinazdravičarska izvedba odmicala, glazbene numere bile su sve vehementnije. Moja je zdravica bila u potpunosti nadrealna, rekla bih veganska zdravica pa smo tako srdačno nazdravili svim krastavcima, rajčicama i krumpirima čije sudbine – režući ih na pladnju, dijelimo.

Redateljskom interpretacijom, Stotinu zdravica zamišljene su kao proslava, „posljednja zdravicu romantičnoj ideji umjetnika-stvaratelja i dobrodošlica umjetniku-potrošaču. Ovaj rad istražuje fenomen nestanka umjetnika kao utjelovljenja 'istine, autentičnosti, genija ljudske proizvodnje' te istovremeno suočenošću s umjetnikom kao inovatorom potrošnje i stvarateljem različitih umjetničkih formi potrošnje."

Zdravica koja se danas sve manje ritualno koristi u smislu budućega progressa u ovom je slučaju obrnuta, groteskna; riječ je o vrtešci zdravice gdje nazdravičarka u izvedbi postaje sve više alkoholizirana, preplavljena, premazana crnim tragovima vina po licu i tijelu, no usprkos svemu održava izvanrednu racionalnost i racionaliziranost pokreta između kolača. Zdravica gotovo kao da je najveći performativ životu i nije slučajno što je isto tako avangarda njegovala formu zdravica kao i performativnost pozdrava, gdje bih podsjetila na Miha Schöna (1904-1930), koji je s gimnazijskom grupom Traveleri izvodio formu zdravice, pozdrava na agramskim ulicama, i to konjima, što se smatra našim prvim uličnim akcijama; a kasnije je svakodnevno izvodio lupinge svojim avionom vozeći se pored vlaka uzduž željezničke pruge Zagreb – Beograd. To je smatrao umjetničkim djelom kojim je pozdravljao putnike. (Poginuo je prigodom jednog takvog zračnog konceptualnog projekta.)

Klaunovska maska izvedbene zdravice s nevjerojatnom, sjajnom plesnom umjetnicom Anitom Wach (umjetnica na licu ima iscrtane klaunovske konture), podsjetila me na posljednju izvedbenu masku smrti koju je Tomislav Gotovac primijenio u svome posljednjem

izvedbenom maškaranju. Riječ je o performansu Glupi Antonio predstavlja u sklopu ciklusa Intime (2006.) kada je primijenio isto tako simbolički repozitorij golotinje uz masku klauna, i to ne bilo kojeg klauna – upravo onog američkog, klauna McDonald'sa. Da podsjetim završno na navedeni umjetnikov performans, posljednju njegovu masku aproprijacije identiteta, u okviru čega je pored navedene maske uporabio i golotinju gdje je falus ili kao što bi rekao Tom – pimpek u okviru svoga „pimpek-arta“, obojio crno, plavo i crveno, koje je birao, kao što je rekao, kao odurne boje, protiv mačo filozofije, gdje u današnjoj kulturi u kojoj Venera slovi kao pin-up djevojka sve završava, ponovo citiram Gotovca, s „političkim kurcem“. Tako je u New Yorku Anita Wach posvetila zdravicu Georgeu Washingtonu, referirajući na predsjedničku pobjedu Donalda Trumpa i novu eru, kako je istaknula, falične demokracije. Odnosno, redateljevim riječima: „Stotinu zdravica znači upravo to, stotinu zdravica, sa stotinu čaša vina i stotinu kriški torte koje će Anita Wach podijeliti publici da s njom nazdravlja. Za istinu i pravdu, slobodu i demokraciju.“

I dok je Antonio G. Lauer (aka Tomislav Gotovac) preuzeo formu glupog klauna, u formi melankolije naslovnoga određenja Glupi Antonio predstavlja, Bojan Jablanovec u režijskoj vizuri, a Anita Wach u energičnoj antinazdravičarskoj izvedbi demontirali su svu laž političke retorike obećanja u bolje sutra. Toga nema jer država, nijedna država ne može voljeti – država samo traži podanike. E, pa živjeli!